

MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

Međunarodne organizacije su **subjekti međunarodnog privrednog prava**, koje **osnivaju države i drugi subjekti** u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa i donošenja zajedničkih odluka.

Međunarodne organizacije podrazumevaju institucionalni sistem organa, formalizovan način donošenja odluka, kao i utvrđene **ciljeve vezane za međunarodno privredno pravo**.

Posmatrano s aspekta ove grane prava relevantne su međunarodne **ekonomske** organizacije, ali **i organizacije** koje su doprinele ujednačavanju i kreiranju pravila na nadnacionalnom nivou u ovoj oblasti..

Kao i države i međunarodne organizacije kao subjekti međunarodnog privrednog prava – mogu se pojaviti **u dva vida** :

- Najčešće se to ostvaruje putem kreiranja opštih institucionalnih i pravnih standarda i pravila u ovoj oblasti.
- Ređe se događa da su međunarodne organizacije subjekti klasičnih poslovnih odnosa.

To važi za međunarodne finansijske organizacije: MMF i SVETSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ.

Međunarodne organizacije možemo **klasifikovati** po različitim osnovima:

- u pogledu svojstva osnivača –

1. VLADINE – (MTK, ILA)
2. NEVLADINE – (STO, EU, UNIDO-Organizacija za industrijski razvoj u okviru UN)

- kod teritorijalne rasprostranjenosti –

1. UNIVERZALNE (STO, MTK)
2. REGIONALNE (EU, EKONOMSKA KOMISIJA UN ZA EVROPU)

- po strukturi uslova koje treba ispuniti da bi se pristupilo datoj međunarodnoj organizaciji -

1. ORGANIZACIJE OTVORENOG TIPA (UNCITRAL, MTK),
2. ORGANIZACIJE ZATVORENOG TIPA (EU)



MEĐUNARODNE UNIVERZALNE ORGANIZACIJE I OBLAST TRGOVINE

Posle II Svetskog rata, kao i u drugim oblastima i u oblasti spoljne trgovine u prvi plan je izašla protivrečnost – između *međunarodnog karaktera trgovine* i isključivo partikularnih međusobno suprotstavljenih *nacionalnih propisa* usmerenih ka zaštiti domaće privrede od strane konkurencije.

Ta **protivrečnost**, odnosno njeno **rešavanje** je podrazumevalo osnivanje i kreiranje **institucionalnih mehanizama**, koji bi **doveli do**

- *liberalizacije* međunarodne trgovine,
- smenjenju *trgovinskih barijera*, kao i
- kreiranju opšte *važećih standarda* u ovoj oblasti.

Posle neuspešnog pokušaja osnivanja međunarodne trgovinske organizacije – u primeni su ostala samo dokumenta HAVANSKE POVELJE O BANKAMA I TRGOVINI.

Oni su **1947.** godine formalizovani kao **Opšti sporazum o carinama i trgovini (GATT)**.

GATT – je **multilateralni sporazum o trgovini** koji je imao za cilj liberalizaciju trgovine robama, i to na načelima:

1. zabrane diskriminacije,
2. korišćenju carina kao jedinog dozvoljenog instrumenta u trgovini,
3. zaštiti, kao i stalnim konsultacijama članica

Zabranje diskriminacije – je podrazumevala:

- primenu načela najpovlašćenije nacije,
- primenu načela nacionalnog tretmana za sve robe stranog porekla između zemalja članica.

OSNOVNO PRAVILO GATT-a – je da su **osim carina** (carinske barijere) **svi drugi oblici** trgovinskih **barijera**, načelno nedozvoljeni – u trgovini između zemalja članica.

Tu se pre svega misli na korišćenje:

1. količinskih instrumenata, kao i
2. instrumenata aktivne zaštite – subvencije

GATT – je u cilju realizacije sopstvenih ciljeva **delovao u dva pravca**, što se odnosi na:



- a) stalno zajedničko dogovorno smanjenje međusobnih carina – između članica – što je bio osnovni zadatak svih rundi pregovora,
- b) kreiranjem opštih pravila u spoljnoj trgovini – koje bi države članice trebalo da inkorporišu u sopstveni pravni sistem.

Nakon više od 4 decenije egzistencije **GATT** je zbog svojih slabosti – **inkorporisan** u novi institucionalni univerzalni sistem trgovine – pod okriljem **STO**.

STO

STO – Svetska trgovinska organizacija je osnovana Ugovorom o osnivanju tkzv. **MARANEŠKIM** ugovorom iz 1994. godine, koji je stupio na snagu 1995. godine.

STO- u svom suštinskom smislu **preuzima osnovni cilj GATT** –a, a to je dalja liberalizacija svetske trgovine.

Isto tako preuzimaju se i osnovna načela GATT-a

Međutim, postoje bitne **razlike** između GATT-a i STO:

1. STO - je međunarodni organ sa formalizovanom institucionalnom strukturom organa, za razliku od GATT-a – koji je multilateralni ugovor.
2. STO - svojim pravilima reguliše i pokušava **da liberalizuje** ne samo promet roba, već i promet usluga, ali i da što više reguliše *oblast industrijske svojine, stranih ulaganja, prometa znanja* i sl.

Naime, pošlo se od zaključka da svi ovi **drugi elementi komercijalizacije** , mogu bitno **uticati** – na dostizanje željenog uslova liberalizacije u međunarodnoj trgovini.

Prvi put se – kao predmet liberalizacije uzimaju i **poljoprivredni proizvodi** i **tekstil**, koji su do tada bili apsolutno izuzeti iz sfere međunarodne regulacije na univerzalnom nivou.

STO - je u formalnom smislu zasnovana na više pravnih instrumenata, a to su :

1. višestrani sporazumi o trgovini robama;
2. opšti sporazumi o trgovini uslugama;
3. sporazum o trgovinskim aspektima industrijske svojine;
4. sporazum o aspektima stranih ulaganja koja utiču na trgovinu.



Osim ovih opštih sporazuma koji su važeći za sve *države članice* – postoje i **posebni ugovori o trgovini pojedinim robama** – koji važe **samo za zemlje** koje su ih *izričito prihvatile*.

I. VIŠESTRANI SPORAZUMI O TRGOVINI ROBAMA

– su najznačajniji pravni instrumenti u okviru STO.

Oni se **zasnivaju** na Pravilima GATT-a iz 1947. godine – kasnijim izmenama i protokolima kao i MARAKEŠKOM SPORAZUMU o osnivanju STO. Radi se ustvari o **konsolidovanim pravilima GATT-a** – koja se označavaju kao **GATT- 1994.** godine. na takva pravila primenjuju se NOVA pravila koja su proizašla iz osnivačkih akata organizacije.

Odnos GATT-a i STO – se iskazao i u pogledu *sticanja svojstva člana STO*.

Po Marakeškom sporazumu – sve zemlje – članice GATT-a, **automacki** su postale – zemlje – **članice STO**, a ostale zemlje moraju proći – **složenu** i dugu **proceduru prijema**.

Uslovi članstva su **strožiji i sveobuhvatniji** u odnosu na uslove za prijem u GATT.

Da bi jedna zemlja postala članica STO, potrebo je da ispuni sledeće **uslove**:

1. da svoj ekonomski sistem zasniva na *tržišnim principima – privatnoj svojini* ;
2. da je pravni sistem – posebno u sferi ekonomskih odnosa kompatibilan sa pravilima (međunarodnim) – STO;
3. da država kandidat – *ponudi postojećim članicama* – za njih prihvatljivu listu koncesija (carinskih)

ORGANI STO

STO – je pravno lice sa priznatim međunarodnim subjektivitetom. Ovakav stepen institucionalizacije – rezultirao je formalnom strukturom organa, tako ona ima:

- Ministarsku konferenciju,
- Generalni savet;
- Pomoćna tela
- Sekretarijat



Ministarska konferencija -

je najvažniji organ. Sastoji se od **predstavnik**a svih zemalja članica. Odlučuje o svim pitanjima koja su joj data po osnovu ugovora o osnivanju, a posebno o multilateralnim pravilima u međunarodnoj trgovini. Odlučuje konsenzusom, a ako to nije moguće, odluke se donose većinom glasova.

Generalni savet –

je takođe sastavljan od predstavnika svih zemalja članica. Brine se o funkcionisanju STO u periodu između zasedanja ministarske konferencije. On je **forum za rešavanje sporova i ispitivanje trgovinskih politika** zemalja članica.

U formalnom smislu, on se **sastoji iz Saveta za trgovinu robama**, trgovinu uslugama i saveta za prava industrijske svojine.

Oni se brinu o sprovođenju odgovarajućih pravila međunarodne trgovine.

Sekretarijat - obavlja administrativne poslove za STO.

Naša zemlja je u odnosima sa **GATT**-om prošla kroz sve moguće nivoe odnosa – od posmatrača, pa sve do punopravnog članstva 1966. godine. Pozicija ravnopravnog članstva trebalo je našoj zemlji da omogući automatski sticanje članstva u STO.

Međutim, zbog poznatih okolnosti, naša zemlja je suspendovana iz članstva u GATT-u, pa je 1966. godine morala podneti zahtev za prijem u tu organizaciju.

Zbog političkog protivljenja nekih članica – zahtev nije ratzmatran, pa je 2001. godine zahtev ponovo obnovljen – čime je započeta procedura, ali 2005. godine dolazi do prihvatanja odvojenog pristupanja – današnje države Srbije i države Crne Gore.

U ovom momentu Srbija nastupa kao odvojena država – s kojom je tek započeta procedura prijema. **Procedura prijema** je dosta **složena**, a iskustvo pokazuje da ona traje **najmanje 3-4 godine**, ako ne postoji značajnije protivljenje zemalja članica.



EVROPSKA UNIJA

Prvi oblik Evropskih integracija je ozvaničen **Pariskim ugovorm iz 1951.** godine kojim je osnovana EZ – za ugalj i čelik (Francuska i Nemačka). **1957.** godine dolazi do daljeg jačanja procesa integracije, i to u ekonomskoj sferi – **stvaranjem EZ** – za atomsku energiju , a posebno EEZ.

EEZ – je **osnovalo 6 zemalja** članica , **sa ciljem stvaranja carinske unije i zajedničkog tržišta** koje se zasnivano na 4 slobode:

1. sloboda kretanja robe
2. sloboda kretanja usluga,
3. sloboda kretanja kapitala i
4. sloboda kretanja ljudi

Ovakav oblik ekonomskih integracija – vremenom je sve manje zadovoljavao interese zemalja članica – pa je **1992.** godine **UGOVOROM u MASTRIHTU** – stvorena EVROPSKA UNIJA (EU) – kao novi institucionalni oblik integracije - koja je po svojoj dubini – nadmašila sve svoje oblike integracija.

U sadržinskom smislu EU – podrazumeva :

- **u ekonomskom pogledu** -
 - ekonomsku zajednicu zasnovanu na jedinstvenom tržištu,
 - zajedničkoj ekonomskoj politici i
 - jedinstvenoj valuti.

- **u monetarnoj sferi** –

to je realizovano 2002. godine.

Saglasno svom imenu EU – prerasta oblike ekonomskih integracija te ona postaje i predmet političkih integracija – po osnovu **zajedničkog vođenja spoljne politike i politike bezbednosti**, kao i po osnovu saradnje država članica u unutrašnjim poslovima i poslovima pravosuđa u krivično- pravnoj materiji.

Dosadašnji **razvoj EU** - kreće se **u dva pravca**:

1. prvi je stalni proces širenja – pristupanjem drugih država,
2. drugi je vezan za stalno proširenje nadnacionalnog funkcionisanja EU i njenih organa, kao i stalno učvršćivanje formalne strukture organa.



Nastanak EU – nije značio prestanak dotadašnje tri, odnosno dve EZ. Između njih se *uspostavlja specifičan* odnos gde **EU – preuzima EZ** kao jedan od svojih stubova na kojima se zasniva, kao i na zajedničkoj spoljnoj politici i politici bezbednosti i saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima.

Specifičan pravni karakter je izražen i činjenicom – da su **organi EU istovremeno i organi EZ**, *osim* koji je samostalan organ u okviru EU.

ORGANI EU:

1. EVROPSKI PARLAMENT,
2. EVROPSKI SAVET
3. SAVET MINISTARA
4. KOMISIJA
5. EVROPSKI SUD – I stepen instance

EVROPSKI PARLAMENT

Je **predstavnički organ građana EU** – u skladu sa brojem stanovnika – države su drugačije predstavljene.

Evropski parlament štiti i brani interese građana EU. Njegova **zakonodavna ovlašćenja** su ograničena i **deli ih** sa Savetom ministara.

Posebno se izdvajaju **ovlašćenja u oblasni budžeta** kao i *nadzor nad radom državnih organa EU*. Međutim, on je prevashodno **politički organ** koji zauzima stavove o svim najvažnijim pitanjima vezane za interne odnose u EU, ali i odnose sa drugim državama.

Evropski savet

je jedini samostalni organ u EU. Sastoji se iz:

- Predsedništva, odnosno šefova vlada zemalja članica.

Prvobitno je zamišljen kao ceremonijalni organ, da bi kasnije preuzeo ovlašćenja da **donosi najvažnije odluke za razvoj EU**, kao i pitanja vezana za **prijem novih zemalja članica**. Isto tako, on rešava suprostavljene stavove država članica – koje drugi organi nisu mogli da razreše.



SAVET MINISTARA

– je organ koji se sastoji iz predstavnik zemalja članica – najčešće **ministara spoljnih poslova**, kada se odlučuje o pitanjima opšte nadležnosti. Savet mogu činiti i **drugi ministri** – kada se radi o posebnim pitanjima iz oblasti poljoprivrede, saobraćaja i sl.

Odlučivanje u Savetu ministara je **složeno** i može se zasnivati na prostoj ili najčešće kvalifikovanoj većini – pri tome sve zemlje članice nemaju podjednak broj glasova, a cilj je da se izbegne, kako tiranija velikih, tako i manjih zemalja.

Savet ministara samostalno ili zajedno sa parlamentom **ima zakonodavna ovlašćenja** – usklađivanje ekonomske i druge politike.

Unutar EU utvrđuje:

- zajednički odnos prema drugim državama i međunarodnim organizacijama.
- ima ovlašćenja u pogledu predlaganja i izvršenja budžeta EU.

KOMISIJA EU

– je izričiti predstavnik nadnacionalnog odlučivanja u EU. To znači da je ona koncipirana kao **organ** – koji treba da **štiti interese unije kao celine**.

Sastoji se iz:

- **Komesara** – zaduženih za određene oblasti – pri čemu oni ne smeju prihvatiti u svom radu – uputstva ili naloge iz svojih država – niti mogu štiti njihove interese.

Nadležnost komisije se pre svega ogleda u obavezi da:

- pripremi odluke
- izvršava odluke Saveta ministara,
- donese odgovarajuća pravna pravila, kojim se izvršava i sprovodi zajednička politika u oblastima koje su u nadležnosti EU.

Komisija **zastupa i predstavlja EU** u međunarodnim odnosima, ali je dužna da sa sudskim instancama štiti i razvija pravo EU.



OSNOVNI PRAVOSUDNI ORGANI EU

To je **SUD EU** ili **SUD PRAVDE** – sastoji se iz **25 sudija i 8 advokata**, koji imaju različit značaj u sudskom funkcionisanju.

Dok **sudije** aktivno učestvuju u rešavanju sporova – dotle **advokati** imaju ovlašćenje samo da iznose svoje mišljenje o predmetu spora i načinu njegovog rešavanja.

Njihov predlog nije obavezujući, ali se mora objaviti i time postaje samostalni deo sudskih zvaničkih spisa.

Biraju se kao uvaženi **stručnjaci**, i to po pravilu – iz svoje zemlje, članice EU.

Po svom karakteru – SUD ima karakter međunarodnog suda – ali se po načinu odlučivanja, nadležnostima, opsegu ovlašćenja – približava unutrašnjim sudovima.

Sud se može **okarakterisati**, i kao:

- građansko-pravni sud,
- upravno-pravni sud
- radno-pravni sud

Aktivnu legitimaciju pred sudom imaju države članice, organi EU, odnosno institucije kao i druga pravna lica (kompanije, fizička lica).

On **rešava sporove između država članica** međusobno – između **organa EU**, najčešće Komisije i država članica.

Takođe, pred sudom se pokreću sporovi u vezi odluka i mera organa EU.

Na ovaj način SUD PRAVDE – dobija karakter **osnovne instance** – za **primenu komunitarnog prava**.

SUD:

- rešava sporove
- sud je imao vrlo značajnu ulogu u kreiranju prava EU –
- a posebno u definisanju ovlašćenja i međusobnih odnosa organa EU.

Kada rešava o iznetim sporovima – sud ima direktvu nadležnost. Osim ove – sud ima i tkzv. **Preliminarnu nadležnost** – kada daje mišljenje po pojedinim pitanjima po zahtevima nacionalnih sudova.

Kod direktne nadležnosti odluka suda je konačna.

U cilju rasterećenja suda pravde u okviru EU se naknadno **osniva** i SUD PRVE INSTANCE.



On je zamišljen da rešava sve sporove koje pred sud iznose fizička lica i pravna lica. – odnosno kompanije .

Iako – ovako koncipiran – da preuzme sve slučajeve ove vrste – **njegova uloga** je kasnije restriktivnije postavljena i usmerena ka poslovima koji se nazivaju „VELIKI GUTAČI VREMENA“ radi se o **sporovima iz oblasti poljoprivrede, trgovine, politike, konkurencije, državne pomoći** i sl.

FINANSIJSKE INSTITUCIJE EU

EU –kao monetarna unija **ima sopstvene finansijske institucije** – koje **prate postojanje jedinstvene valute u okviru EU.**

Saglasno takvoj situaciji EU – **ima sopstvenu EMISIONU BANKU** – sa sedištem u FRANKFURTU. Ona ima zadatak da obezbedi stabilnost valute i veru u EU.

Organizacija je postavljena kao kod drugih emisionih banaka – pri čemu se obezbeđuje zastupljenost svih država članica – **u procesu odlučivanja.**

Osim EMISIONE banke u EU - decenijama uspešno funkcioniše **nezavisna finansijska institucija** – pod nazivom – EVROPSKA INVESTICIONA BANKA. Ona **ima zadatak** da samostalno ili putem sredstava pribavljenih na tržištu kapitala – finansijski pomogne projekte – ravnomernog regionalnog razvoja – u okviru EU (prevashodno – infrastrukture).

Osim toga – finansiranjem – preko Evropske investicione banke – realizuju se projekti u oblasti zaštite životne sredine, energetike i sl.

Banka – nije usmerena ka državama članicama – već prati i realizuje ciljeve u okviru saradnje EU sa trećim zemljama.

Posebno je značajna njena uloga kod saradnje – sa zemljama koje imaju institucionalne odnose sa EU – posebno **zemljama – kandidatima za članstvo u EU.**

ODNOSI DRUGIH ZEMALJA I EU

EU – kao **posebna regionalna organizacija razvija trgovinske i druge odnose** – sa drugim zemljama, pa i međunarodnim organizacijama.

EU – razvija klasične trgovinske odnose – koji se kod geografski bliskih zemalja i zemalja u razvoju – modifikuje – ka različitim oblicima – ekonomske pomoći.



Sa državama iz Evrope – EU – razvija diferencirane modele saradnje.
Institucionalna saradnja započinje

izradom STUDIJE O IZVODLJIVOSTI. –

nakon čega se pristupa pregovorima o zaključivanju ugovora – o pridruživanju i stabilizaciji. Nakon njegovog zaključivanja i realizacije – država ulazi u proces razmatranja kandidature za članstvo u EU.

Nakon prihvaćene kandidature – **zemlja ima status kandidata** – za članstvo u EU, i time stiče mogućnost pristupanja – **posebnim** EVROPSKIM FONDOVIMA.

Od svake zemlje kandidata se traži – da – osim *geografskih* ispuni druge *političke i ekonomske odnose.*

EKONOMSKI - zahtevi su precizirani KOPEN- HAGENSKIM kriterijumima gde se – podrazumevaju ekonomski uslovi:

- tržišna privreda zasnovana na privatnoj svojini,
- održiv ekonomski razvoj – sposoban da izdrži konkurenciju unutar EU.

POLITIČKI – uslovi:

- stabilnost političkih institucija,
- višepartijski sistem,
- zaštita prava čoveka i manjina,
- vladavina prava.

Osim ovih Kopenhagenskih kriterijuma, **kao uslov se traži , i :**

- prihvatanje pravnih tekovina EU,
- da zemlja mora biti sposobna da prihvati sve preuzete obaveze.

Prihvatanje pravnih tekovina – ne podrazumeva samo **prihvatanje prava EU** – nego **i svih deklaracija , mera i ugovora** – koji su doneti zaključivanjem – pre njihovog pristupanja (harmonizacija nacionalnog prava sa pravom EU)

ODNOSI SRBIJE I EU

Odnosi naše zemlje i EU došli su u različite faze:

1. prvi oblici saradnje datiraju iz **1970. godine**, a oni se kvalitetno podižu na viši nivo sporazumima iz 1980. i 1983. godine, U skladu sa njima, naša zemlja dobija tretman najpovlašćenije nacije i nacionalni tretman u međusobnoj trgovini.



Oni su doveli do toga – da su **carine značajno smanjene**- ili **ukinute** na uvoz naših proizvoda – u zemlje EU.

- Posle perioda sankcija – nastupa nivi period – kojim se prekinuti odnosi – delimično normalizuju, i to donošenjem **autonomnih trgovinskih mera iz 1997. godine** – koje su sledeće godine ukinute.
- **Kontinuitet napredka u saranji se obezbeđuje – tek 2000. godine** – kada se uspostavljaju prvi institucionalni oblici saradnje – između naše zemlje i zemalja EU. Ona se u početku zasniva na tehničkoj i finansijskoj pomoći – našoj zemlji u različitim oblicima i oblastima. Ova saradnja – kasnije prerasta u više nivoje saradnje – koji se **formalizuju** – prihvatanjem **STUDIJE IZVODLJIVOSTI** – i **započinjanjem pregovora** o prodruživanju i stabilnosti **2006.** godine.



OPŠTE KARAKTERISTIKE MEĐUNARODNIH TRGOVAČKIH UGOVORA

- DEFINICIJA -

Predmet svih međunarodnih ugovora je **promet roba** – *sa elementom inostranosti* – koji upućuje da je ugovor povezan sa više pravnih poredaka.

Međunarodni karakter ugovora – znači da postoji **element inostranosti**, a on se najčešće utvrđuje – ako ugovorne strane – imaju **poslovno sedište u različitim državama**.

U tom slučaju – **moguće je** da merodavno pravo - bude - *jedno od nacionalnih prava* – ili – da bude neka *međunarodna konvencija*

- KARAKTERISTIKE -

U pogledu pravne tehnike – postoje dve mogućnosti:

- a) ako se radi o *standardizovanoj robi* – ugovor se zaključuje putem tipskih ugovora ili formularnih ugovora,
- b) ako se radi o *velikim poslovima* koji se zaključuju u ređim slučajevima – ugovor se individualno sastavlja, i to - vrlo detaljno i opširno
 - za međunarodne ugovore je karakteristična - često – njihova **mešovita pravna priroda**. Oni su MIXTI IURIS – i kao takvi se ne pojavljuju u unutrašnjem prometu.
 - **Radi se o složenim ugovorima** - gde se javlja više imenovanih i neimenovanih ugovora – trgovačkog prava:
 1. menadžment
 2. kontrola,
 3. know – how i dr

Najčešće se radi o ugovorima čiji se **izvorni naziv ne prevodi**:

- franšizing
- lizing
- faktoring



- JEZIK UGOVORA -

Sloboda izbora jezika je **načelo koje je ograničeno**, ako se radi o međunarodnim ugovorima, koji se zaključuju sa međunarodnim organizacijama (zajmovi, svetske banke, krediti , MMF).

U svim drugim slučajevima, pri zaključivanju ugovora – ugovorne strane imaju slične obaveze:

- a) mogu upotrebiti više jezika – kao službene,
- c) može se upotrebiti jedan jezik kao službeni – a *drugi jezik da bude jezik prevoda* kao neslužbeni – koji može, ali ne mora da se potpisuje.
- d) Moguć je izbor samo jednog jezika – najčešće je to engleski.

Zbog činjenice da će se **u praksi upotrebljeni pojmovi u ugovoru tumačiti** najčešće u skladu **sa jezičkim značenjem tog pojma** u tom jeziku , najbolje je da se ti problemi izbegnu unošenjem preambule u ugovor – naprimer :“za potrebe tumačenja ovog ugovora – ugovorne strane su se sporazumele o njihovom sledećem značenju: sledi opis sadržaja pojedinih pojmova koji se u ugovoru upotrebljavaju.

- PRINCIP AUTONOMIJE VOLJE UGOVORNIH STRANA I MERODAVNO MATERIJALNO PRAVO -

Ovaj princip je ključni princip za sve ugovore međunarodnog trgovačkog prava, što znači da su **ugovorne strane slobodne da odluče** sa kim će i kako će da regulišu svoj ugovorni odnos.

Ovaj princip je ograničen jedino **imperativnim normama** – koje mogu biti sadržane u međunarodnim konvencijama i domaćim propisima.

Merodavno materijalno pravo je **pravo** koje **uređuje sva pitanja** koja u ugovoru nisu izričito uređena, ali **i ono pravo** koje se *primenjuje kada dođe do spora* u pogledu *konkretnog ugovora*.

Najbolje je da se u sam ugovor unese klauzula o merodavnom pravu – pri čemu postoje sledeće moćnosti:

1. da se odredi pravo jedne ili druge ugovorne strane,



2. da se odredi pravo neke treće države – najčešće je to švajcarsko pravo,
3. da se odredi konvencija
4. da se izričito ugovori primena – konkretnih trgovačkih običaja i uzansi.

REŠAVANJE SPOROVA

Najbolje je da se u svaki međunarodni ugovor unese klauzula o rešavanju sporova o izboru između sudskog i arbitražnog.

Za ovu vrstu ugovora najbolje je da se odredi arbitražno rešavanje sporova, jer je brže – manje formalno i – nenacionalnog karaktera.

Ako se radi o **sporovima velike vrednosti** – ide se na institucionalne arbitraže od kojih su najznačajnije u Parizu, Cirihu, Londonu i Spoljno-trgovinska arbitraža u Beogradu.

Ako se odluče za **AD HOC arbitražu** – onda to podrazumeva da se stranke mogu odlučiti za svoje arbitre koji ne moraju biti pravnici – i neparnog je sastava – pri čemu svaki arbitar zajedno sa drugim odlučuje o izboru trećeg.

Arbitražni sporazum – koji se unosi u ugovor je **pravni osnov** – za primenu arbitraže.

On se može javiti u obliku **kompromisne klauzule** – za sporove koji će nastati ubuduće ili **u formi kompromisa** koji se zaključuje tek kada spor nastane.

Najbolje je da se u ugovor blagovremeno unese *kompromisorna klauzula*, koja **glasi:**

„za slučaj da mogući sporovi povodom ovog ugovora ne mogu da se reše mirnim putem – biće nadležna AD HOC ili MTK arbitraža u Parizu.“

Postoji **mogućnost** da arbitri odlučuju EX AEQUIO ET BONO – **po pravičnosti** – što znači da nisu dužni da se pridržavaju bilo kakvih propisa – nego odlučuju po osečaju pravičnosti – **na osnovu sopstvenih procena opštih pravnih instituta** – a i oni su **ograničeni** imperativnim normama.

Ovo suđenje je moguće samo onda - ako se ta mogućnost **izričito predvidi u Arbitražnom sporazumu** – jer se na taj način daju izuzetno široka ovlašćenja arbitrima i ugovoranje ove klauzule znači veliko poverenje u stručnost arbitra.



NAZIV UGOVORA

Postoje dve mogućnosti:

1. da se upotrebi opšti naziv – bez navođenja vrste ugovora,
2. da se precizira u nazivu ugovora o kojoj vrsti se radi – što preciznije – naprimer“Ugovor o kupo-prodaji žitarica“

Ukoliko je upotrebljen neodređen naziv – **ugovor je pravno valjan** – bez obzira što naziv ne upućuje – nespornio – na vrstu predmeta – prirodu ugovora i sl.

Ovo je važno pravilo zbog toga što se ugovor mora ispuniti onako kako je ugovoreno prema njegovoj sadržini – pri čemu naziv ugovora nije odlučujući.

U slučaju da naziv ne odgovara njegovoj sadržini – relevantna je sadržina.

PISMO O NAMERAMA (LETTER OF INTENT)

Dva ili više lica mogu da zaključe **sporazum** kojim izražavaju svoju nameru – u određenim privrednim odnosima – PISMO O NAMERAMA-

Nemaju karakter ugovora i ne stvaraju pravnu obavezu – jer su **dužnosti preuzete u pismu etičkog karaktera**.

Nije nužno da iz – pisma o namerama – proizilazi namera ugovornih strana da zaključe ugovor.

Obično su načelnog karaktera i relativno kratka – i **mogu biti** - naprimer

- „ pismo o statusnim pitanjima“
- Namera o pripajanju preduzeća,
- Pismo u vezi sa poslodavcem,
- O izvođenju investicionih radova,
- U oblasti naučno-tehničke saradnje
- Obrazovanju i dr.

PREGOVORI

Pregovori se vode radi zaključivanja ugovora – a mogu poslužiti i pisma o namerama.



Suštinska razlika *između* **pregovora** i **pisma o namerama** je – što se **pisma** – najčešće ne **odnose** na jedan konkretan ugovor – već **širi krug poslova** . koji se posle konkretizuju kroz konkretne ugovore , a pregovori se vode **radi zaključenja konkretnog ugovora**.

Osim toga – *obaveze preuzete u pismu* – **imaju samo moralni karakter**.

Za pregovore važi – NAČELNO – slično pravilo.

Pregovori što predhode zaključenju ugovora ne obavezuju i svaka ih strana može prekinuti, kada hoće –

ali **strana** koja je *vodila pregovore bez namere da zaključi ugovor* ili ako *odustane od zaključenja bez opravdanog razloga* – **odgovara drugoj za štetu koju je pretrpela** „CULPA IN CONTRA AENDO“

Naprimera: zbog pregovora su nastali putni troškovi.

Odgovornost se zasniva na načelu da su *učesnici u pravnom poslu* – **dužni** da se ponašaju u skladu **sa načelom** – SAVESNOSTI I POŠTENJA

PREDUGOVOR:

Predugovor je sporazum - kojim **lica** koja su ga zaključila –**preuzimaju obavezu** – da docnije *zaključe* drugi **glavni ugovor**.

Bitni elementi *gravnog ugovora* moraju biti **određeni u predugovoru**.

Ako jedna strana odbije da zaključi glavni ugovor-----

sud nalaže da to učini u toku koji on odredi.

ISPUNJENJE UGOVORA – NAJČEŠĆE KLAUZULE

Osnovno je pravilo da se ugovor **mora ispunjavati** – prema ugovornoj sadržini.

Ugovor je zakon – među ugovornim stranama (PACTA SUNT SERVANDA)

Kada se promene okolnosti, a samim tim ravnoteža interesa ugovornih strana, i jednoj ugovornoj strani – postane nemoguće ispunjenje ugovora – ili – ono postane otežano – tada se **traži oslobodjenje od ugovornih obaveza**, i to :

- Raskidom ugovora , ili



- Izmenom ugovora.

Bitno je da *moraju nastupiti neke nove okolnosti* – koje nisu postojale u vreme zaključenja ugovora.

Iz prakse međunarodnog trgovinskog prava, odnosno ugovora – poznati su slučajevi koji **otežavaju** ili **onemogućavaju** ispunjenje ugovora (*elementarne nepogode, ratovi, terorizam, napadi, štrajkovi*), pa je poznat slučaj kada je Poljska trgovinska firma oslobođena od odgovornosti – zbog – neisporuke ugovorene količine šećera - zbog toga što je država donela uredbu o zabrani izvoza šećera.

Zbog svih ovih mogućih slučajeva nastanka novih okolnosti – koje olakšavaju ili onemogućavaju ispunjavanje ugovornih obaveza – **preporuka** je – da se u svaki ugovor unese klauzula – koja predviđa:

- U kojim slučajevima je moguća izmena ugovora zbog promenjenih okolnosti.

Od tih klauzula najpoznatije su:

- a) KLAUZULA VIŠE SILE
- b) HARD SHIP

Ove klauzule **regulišu posebne rizike** u međunarodnoj trgovini – i predviđaju događaje koji bitno menjaju – ili onemogućavaju izvršenje ili predviđaju **izmene** ili **raskid** ugovora.

HARD SHIP - je klauzula – koja predviđa događaje koji **bitno menjaju UGOVORENU RAVNOTEŽU I OTEŽAVAJU IZVRŠENJE** UGOVORA, a daju mogućnost – za izmenu ugovora.

VIŠA SILA – je ugovorna klauzula – koja predviđa **nepredvidive i neotklonjive događaje** – koji čine ispunjenje ugovora NEMOGUĆIM (privremeno ili trajno) – što može dovesti **do raskida ugovora.**

U međunarodnoj trgovini – upotreba pojma viša sila – najčešće asocira na pojam“ **VIS MAIOR**“ iz rimskog prava, i ujedno definisanje: - **KAO SVAKOG DOGAĐAJA KOJI ISPUNJAVA ODREĐENE ATRIBUTE >da je nepredvidiv – neotklonjiv** i da su njegove posledice takođe neotklonjive.

Radi se o događajima koji su prirodnog karaktera, ali i događajima koji imaju **karakter ljudskih radnji** (ratovi, štrajkovi).



- Zbog toga što se ANGLOSAKSONSKI pravni sistem koristi pojmom „**ACT OF GOOD**“ – koji je sličan pojmu više sile – ali pokriva **samo prirodne sile**, a ne i one posledice ljudskih radnji – **NAJBOLJE JE** – da se međunarodnim trgovinskim ugovorima – prilikom ugovaranja klauzule: VIŠE SILE – **definiše značenje:**

- koje za konkretan ugovor taj pojam ima –

Obično se to radi **u preambuli** – formulacijom:

- „za potrebe ovog ugovora – klauzula više sile – znači svaki prirodni i ljudski događaj – koji je nepredvidivog i neotklonjivog karaktera.

Vrlo često je faktičko pitanje - da li je jedan događaj : HARDSHIP ili VIŠA SILA – jer se kriterijumi ne mogu uvek maksimalno objektivizirati.

NAPRIMER: GENERALNI ŠTRAJK BI BIO = viša sila , a
ŠTRAJK UNUTAR JEDNE FABRIKE =Hardship

PRINCIPI UNIDROITA ZA MEĐUNARODNE UGOVORE iz 1994. godine

Radi se o principima koji sadrže pravila za regulisanje trgovačkih ugovora

(najčešće se primenjuju kod ugovora o prodaji)

Imaju 119. članova i sadrže pravila koja se odnose na:

- zaključivanje i valjanost ugovora,
- tumačenje, sadržinu,
- neizvršenje ugovora i pravne posledice.

Principi moгу da posluže kao model za izradu – sopstvenih nacionalnih zakona – ali se u praksi u mnogim ugovorima (trgovačkim) primenjuju ovi principi **kao merodavno pravo – za slučaj spora .**

Tako se, naprimer: -

u ugovoru o međunarodnoj prodaji – za koje **postoji** međunarodna **konvencija** – ovi principi mogu ugovoriti kao merodavno pravo – za rešenje spora. **NAPRIMER:** - to je bio slučaj u ugovorima između Austrijskog prodavca čelika i i nemačkog kupca – i pokazalo se da se



ugovaranjem ovih principa rešio spor – zbog toga što BEČKA KONVENCIJA – ne sadrži odredbu o obračunavanju kamatne stope – a principi to sadrže.

NAČELA EVROPSKOG UGOVORNOG PRAVA

(srtvorena u okviru EU)

Njihova osnovna karakteristika je da sadrže pravila koja su **zajednička za ugovore građanskog i privrednog prava**.

Cilj EU je – između ostalog – **stvaranje jedinstvenog ugovornog prava Unije**.

Ova načela su namenjena – ugovornim stranama, sudijama i arbitrima – **koji žele da primene pravna pravila koja nisu vezana ni za jedan nacionalni sistem**.

Ova načela **se odnose na sve ugovore** – dakle - **ne pravi se razlika između građanskog i privrednog prava** – kao ni između međunarodnih i nacionalnih ugovora – i zbog toga ova načela *imaju širu oblast primene* – od predhodnih koji se odnose samo na – trgovinske ugovore.

EVROPSKI PARLAMENT – je u dva navrata **1989.** godine i **1994.** godine – predvideo – kao **dugoročni cilj** – donošenje - Evropskog građanskog ZAKONIKA.

KOMISIJA EU – JE **OSNOVALA** - **Komisiju ZA Evropsko ugovorno pravo** LANDOOVA KOMISIJA - čiji su rezultati rada ova načela.

Ona nisu regulisala – čak ni sva pitanja ugovornog prava, ali sadrže slična pravila : -

- Opšta načela,
- Zaključivanje ugovora,
- Ovlašćenja agenata,
- Izvršenje ugovora, tumačenje sadržaja i
- Dejstvo neispunjenja ugovora. I
- Pravne posledice.

Kada se govori o **značaju ovih načela** – ona treba da **služe kao:**

1. osnov za formulisanje – budućeg Evropskog zakonodavstva – o *privrednom pravu* ,
2. kao pravni vodič za EU i neke članice . u pripremi *sopstvenih propisa*.



3. kao osnov za moguće regulisanje građanskog prava u državama članicama,
4. kao pravo koje će primeniti sudije u slučaju spora,
5. kao merodavno pravo za regulisanje ugovornih odnosa – između ugovornih strana.

POSEBAN DEO MEĐUNARODNOG PRIVREDNOG PRAVA

Međunarodna poslovna transakcija (operacija)

Međunarodni trgovinski ugovori

Međunarodno privredno pravo u najvećem delu čini - *međunarodno poslovno pravo*.

Predmet Međunarodnog poslovnog prava je međunarodna poslovna **operacija ili transakcija**.

Ona je pandan trgovačkim i privrednim poslovima u privrednom pravu.

Međunarodna poslovna **operacija** je složen splet pravnih odnosa – koji se mogu klasifikovati na različite načine i prema različitim kriterijumima.

Po **kriterijumu dejstva** tih operacija – možemo ih podeliti , na:

1. poslove uvoza robe
2. poslove izvoza robe
3. poslove tranzita robe

Međutim , najsvrsishodnija podela je **po fazama** u kojima se ti pravni odnosi zasnivaju i realizuju.

U tom smislu – međunarodna poslovna operacija – se uvek zasniva na:

- međunarodnim trgovinskim ugovorima
 - ali njih nužno prate i poslovi plaćanja,
 - kao i poslovi transporta
- dok je **zaključenje ugovora** u najvećoj meri u dispoziciji ugovornih strana u skladu sa – OPŠTE – prihvaćenim načelom: AUTONOMIJE VOLJE UGOVORNIH STRANA
 - dotle u – **plaćanje i transport** - više podložni – imperativnim nacionalnim propisima.



To se prevashodno odnosi na – plaćanje u međunarodnom poslovnom pravu – gde je **država zainteresovana da sopstvenom intervencijom – utvrdi okvire platnog prometa – i kretanja deviznih sredstava** u međunarodnom poslovanju.

Međunarodni trgovinski ugovori su **pravni instrumenti** međunarodnog poslovanja – koji se i u pravnom i u faktičkom pogledu razlikuju – **od unutrašnjih** trgovačkih ugovora.

ELEMENTI RAZLIKOVANJA, su:

1. **postojanje elementa inostranosti**, koji se može ispoljiti na više načina, s tim - što – **tačno određenje jednog posla** – kao međunarodnog – zavisi od njegove prirode i izvora prava koji se primenjuje na dati ugovor – u konkretnom slučaju,

Elementat inostranosti se ispoljava na taj način – što – subjekti pripadaju različitim subjektivitetima (ova j kriterijum je *subjektivan*)

Objektivan kriterijum- se ispoljava u pravima i obavezama ugovornih strana – odnosno **radnjama** koje su **vezane za zaključenje** ugovora i njegovo **izvršenje**.

2. Za ugovore u međunarodnom prometu je karakteristično da se **zaključuju između –prostorno udaljenih strana** – što implicira značajne pravne posledice – u pogledu zaključenja ugovora.

Takođe, ugovor se zaključuje – između strana – koje nemaju puno informacija međusobno – o njihovom položaju i platežnim sposobnostima.

Često se ugovori zaključuju između nepoznatih lica – pa je potrebno – na odgovarajući način – *putem posrednika* – **doći** do potrebnih **informacija** o drugoj strani.

To je najčešće posledica toga što se **ugovori zaključuju – po osnovu opštih oglasa** – bez posebnih predhodnih komunikacija.

3. Ugovori u međunarodnoj trgovini se razlikuju od unutrašnjih ugovora i **po pravnoj tehnici**.



Naime, raznovrsnost predmeta takvih ugovora dovodi od stvaranja osobenih tehnika ugovora.

Tako – s jedne strane – imamo *ugovore* koji se *masovno zaključuju* – u tipiziranom – **standardizovanom obliku** – uz korišćenje adekvatnih izvora prava – kao što su :

- Opšti uslovi poslovanja ,
- Adhezioni i tipski ugovori.

S druge strane – imamo **ugovore** – koji su **izrazito individualizirani** – koji zahtevaju složene radnje u pripremi njihovog zaključivanja, a naročito u realizaciji.

Takav je slučaj sa – naprimer- Ugovorom o investicionoj opremi.

4. međunarodni trgovinski ugovori – se karakterišu – i **postojanjem velikog broja tipiziranih dokumenata** – koji prate njihovu realizaciju

Dakle – bez obzira što je – princip neformalnosti – i kod osnovnih principa – međunarodnog poslovnog prava - realizacija svakog trgovinskog ugovora – zahteva korišćenje različitih dokumenata – i to kako **po osnovu zahteva ugovornih strana** , tako – još više – **po osnovu naloga imperativnih nacionalnih propisa.**

U tom smislu - možemo klasifikovati – dokumente vezane za međunarodne trgovinske ugovore . Svrsishodnija je klasifikacija – **prema fazama** u kojima se ti **dokumenti javljaju.**

Tako posmatrano razlikujemo:

- **dokumente vezane za zaključenje datog ugovora.** To su naprimer: *ponuda, prihvatanje ponude, poslovna prepiska, faktura* i sl.

Ponekad se kod međunarodnih ugovora **zahteva** da ugovorne strane jednostrano ili dvostrano pismeno potvrde – zaključenje ugovora – što se može učiniti – ili – putem običnog pismena ili pismenog obeveštenja koje u sebi sadrži najbitnije elemente datog ugovora.

U nekim situacijama se ovakvo ponašanje izričito zahteva – i vezuje za punovažnost zaključenja ugovora.

- **Dokumente vezane za međunarodna plaćanja**

U međunarodnom poslovanju – međunarodna bankarska tehnika, ali im države – podvrgavaju plaćanja mnogobrojnim formalnostima. Ona se izražavaju u dokumentima koja prate bankarsku tehniku – ili instrumente plaćanja – kao što je međunarodni dokumentarni akreditiv.



- **Dokumenta vezana za transport robe**

Transfer predmeta međunarodnog ugovora – preko granica država – takođe zahteva korišćenje dokumenata različitog karaktera. To mogu biti:

1. *dokumenta – koja imaju karakter – LEGITIMACIONI,*
2. *papiri ili hartije od vrednosti , kao konosman – odnosno tovarni list.*

Osim ovih koriste se i

3. *uvozno-izvozne dozvole,*
4. *carinske deklaracije ,*
5. *deklaracije o vrednosti robe,*
6. *papiri koji služe za evidenciju spoljno-trgovinskog poslovanja , ali i*
7. *certifikati o izvršenim pregledima i kontrolama – prevashodno u smislu sanitarne i zdravstvene ispravnosti predmeta ugovora.*

Metodološki – posebno se može izdvojiti grupa dokumenata – koja se zahtevaju po osnovu imperativnih nacionalnih pravila.

Ona su po fazama vezana i za predhodnu klasifikaciju.

Ovde možemo izdvojiti dokumenta vezana za poreklo robe – koja su osnov – za utvrđivanje režima – uvoza ili izvoza datog predmeta međunarodnog ugovora.

MEĐUNARODNA PRODAJA ROBE

Međunarodna prodaja robe je OSNOVNI i najznačajniji ugovor u međunarodnom poslovanju. To je istovremeno ugovor koji je zbog svog značaja – u najvećoj meri unifikovan – na međunarodnom planu – i to : - u mnogo većem spektru – nego drugi međunarodni trgovinski ugovori.

U pogledu predmeta prodaje , razlikuju se:

- Ugovori o prodaji robe
- Ugovori o prodaji novca, hartija od vrednosti ,
- Ugovori o prodaji prava – investicija



- Ugovori o prodaji električne energije,
- Ugovori o prodaji brodova,
- Ugovori o prodaji vazduhoplova.

Od navedenih ugovora – najznačajniji ugovor je – **ugovor o prodaji robe**. Ovaj ugovor se razlikuje od ugovora o prodaji u unutrašnjem prometu – po više osnova, a to su:

- Merodavno pravo,
- Tehnika zaključivanja ugovora,
- Način rešavanja sporova

Posebno razlikovanje je vezano za izvršenje ugovora – s obzirom da je ugovor o prodaji robe podložan – proceduri – koja je vezana za

1. kvote,
2. kontigente,
3. uvozno- izvozne dozvole.

Takođe znatna razlika postoji i u pogledu rizika, koji je izražen u mnogo većem stepenu – kod međunarodne prodaje – nego kod unutrašnje.

To proizilazi iz prostorne udaljenosti ugovornih strana, rizika koji proističu iz transporta robe, ali i postojanja u većem stepenu nekonvencionalnih rizika koji prate međunarodno poslovanje.

MERODAVNO PRAVO

Kod međunarodne prodaje robe – je skoro – opšte prihvaćen princip **AUTONOMIJE VOLJE** - **po pitanju utvrđivanja merodavnog prava** koje se koristi za regulisanje datog ugovora – ali i **za rešavanje eventualnih sporova**.

Kao merodavno pravo kod međunarodne prodaje **mogu se koristiti**:

- nacionalni pravni propisi
- običajno pravo i običaji i
- tkzv. Međunarodno zakonodavstvo – t.j.- konvencije iz ove oblasti.

Kao osobena vrsta izvora prava – **mogu se koristiti**:

- principi Evropskog ugovornog prava i
- principi UNIDROIT-a za međunarodne trgovačke ugovore.

Nacionalni propisi mogu biti izvor prava ili merodavno pravo:



1. po osnovu izričitog ugovaranja ili
2. po osnovu primene kolizionih pravila

U toj situaciji primenjuju se nacionalna dispozitivna pravila

- u Građanskim i Trgovinskim zakonima zemalja

Osim dispozitivnih – u oblasti međunarodne prodaje robe se koriste i imperativni propisi – koji se koriste u cilju zaštite određenih vrednosti, kao što su:

1. lojalna konkurencija,
2. zaštita potrošača,
3. zaštita zdravlja,
4. zaštita bezbednosti i sl.

Primena imperativnih propisa i njen opseg je *zavisan od opšteg odnosa nacionalnog prava – prema autonomiji volje ugovornih strana*, ali i od procene vrednosti zaštićenih objekata.

Negde se ona zasniva i *na potrebi jačanja – konkurentske pozicije* – sopstvene privrede u međunarodnom poslovanju.

31.05.2006.g.

